

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulama Düzeylerinin Belirlenmesi

Determination of Professional Practice Levels of Social Workers

Ayten KAYA KILIÇ^{1,*}, Hasan Hüseyin TEKİN²,

¹ Doç. Dr.. – Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Antalya, Türkiye – ORCID 0000-0001-7884-7111

² Doç. Dr.. –Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Konya, Türkiye – ORCID 0000-0002-6300-4098

Sosyal Çalışma Dergisi (2021) 5 (2), 196-208
Copyright © 2021 İZU

YAYIN BİLGİSİ

Yayın geçmişi:

Gönderilen tarih: 02 Eylül 2021
Kabul tarihi: 08 Aralık 2021
Yayımlanma tarihi: 31.12.2021

Anahtar kelimeler:

Sosyal hizmet
Bireyle sosyal hizmet
Grupla sosyal hizmet
Toplumla sosyal hizmet
Sosyal hizmet uzmanı

Keywords:

Social work
Social work with individual
Social work with groups
Social work with society
Social worker

ÖZ

Çalışmanın amacı, sosyal hizmet uzmanlarının çalışma alanlarında bireyle (mikro), grupla (mezzo) ve toplu (makro) sosyal hizmet uygulama düzeylerini incelemektir. Bu çalışma kesitsel ve tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini 160 sosyal hizmet uzmanı oluşturmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formu aracılığıyla 01 Eylül- 31 Aralık 2019 tarihleri arasında online olarak toplanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgularda; çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının tamamına yakınının çalıştıkları birimlerde mikro düzeyde çalışmalar gerçekleştirdikleri, katılımcıların yarısının mezzo düzeyde uygulama deneyimlerinin olmadığı ve katılımcıların çoğunluğunun makro düzeyde uygulama yapmadıkları belirlenmiştir. Grup ve toplum çalışması yapılmamasının nedenleri arasında, çalışılan alanın grup ve toplum çalışmasına uygun olmaması ve iş yoğunluğu nedeniyle grup çalışması yapılamadığı belirlenmiştir. Ayrıca grup ve toplum çalışması yapmak için kendini mesleki açıdan yetersiz bulan ve sosyal hizmet lisans eğitiminin yetersiz olması nedeniyle grup ve toplum çalışması yapmadığını belirten sosyal hizmet uzmanları bulunmaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda sosyal hizmet lisans eğitimi grupla ve toplu çalışma becerileri kazandırabilmesi yönünde sosyal hizmet müfredatının işlevsel hale getirebilecek çalışmaların yapılması ve konu ile ilgili daha kapsamlı veriler elde etmeye yönelik nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the levels of social work practice with the individual (micro), group (mezzo) and society (macro) in the work areas of social workers. This study is a cross-sectional and descriptive study. The sample of the study consisted of 160 social workers. The data were collected online between 01 September- 31 December 2019 via the interview form developed by the researchers. Findings obtained from the study; it was determined that almost all of the social workers who participated in the study performed studies at the micro level in the units where they worked, half of the participants did not have mezzo level application experiences and the majority of the participants did not work macro level. Among the reasons for not doing group and community work, it was determined that the work area was not suitable for group and society work and that group work could not be done due to work density. There are also social workers who find themselves inadequate to do group and society work and that they cannot do group and society work due to insufficient social work undergraduate education. In line with the results obtained in the study, it is recommended to it is recommended to carry out studies that can make the social work curriculum functional in order to gain the skills of working with groups and the community in social work undergraduate education, and to conduct qualitative studies to obtain more comprehensive data on the subject.

* Sorumlu yazar e-mail adresi: aytenkayakilic@akdeniz.edu.tr

1. Giriş

Yüzyıldan daha uzun geçmişi olan sosyal hizmet mesleği, hızlı sanayileşme ve kentleşmenin toplumsal yapıda neden olduğu sosyal sorunların artması sonucunda ortaya çıkmıştır (Abramovitz ve Sherraden 2016: 589). İlk uygulamaları yoksul kişi ve ailelerin ihtiyaçlarının

karşılanması çerçevesinde gelişen mesleğin profesyonelleşmesini sağlayan en önemli gelişme üniversite düzeyinde sosyal hizmet eğitim programlarının başlamasıdır (Tuncay ve Tekin, 2021:90). Eğitim programları sosyal hizmetin üç uygulama yöntemi olan vaka (birey) çalışması, grup çalışması ve topluluk örgütlenmesi etrafında şekillenmiştir (Abramovitz ve Sherraden, 2016:591). Mesleğin gelişim dönemlerinde yaşanan dünya savaşları, ekonomik krizler vb. süreçlerin toplum üzerinde neden olduğu olumsuz etkileri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar, sosyal hizmet uygulamasının teori ve pratiği için önemli dinamikleri oluşturmuş ve bu dinamikler sosyal hizmet eğitim programlarında, uygulama alanlarında ve müdahale yöntemlerinde çeşitli yapılandırılmalara zemin hazırlamıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde sosyal hizmet eğitiminde vaka çalışmasını, grup çalışmasını ve topluluk örgütlenmesini bütünleştiren ve kişiler ile çevreleri arasındaki etkileşime odaklanan uygulama yöntemi olarak "Genelci Model" benimsenmiştir (Miller vd., 2008:79). Genelci model yaklaşımı çerçevesinde hazırlanan sosyal hizmet eğitiminde amaç; sosyal hizmet uzmanlarının bireyden topluma kadar her düzeyde sorunları tanımlamada çok boyutlu bir bakış açısı geliştirebilme (Teigiser 2009:141) ve bu sorunlara yönelik müdahalede gerekli olan bilgi ve beceriler ile donatılmalarıdır (Bulut, 2003:132).

Sosyal hizmet eğitiminde genelci model yaklaşımı, dünya genelinde kabul gören sistem ve ekolojik teorilerinden etkilenmiştir. Sistem teorisi, sosyal hizmet mesleki uygulamalarını birey ve çevresinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması yönünde etkilemiştir (Acar ve Çamur Duyan, 2003:13). Ekolojik teori, yaşanan sosyal ve ekonomik değişimler sonucunda artan sosyal sorunlara uygulanabilmesi ve insanların birbirine bağlı doğası hakkında güçlü bakış açısı sunması açısından sosyal hizmet araştırmacılarına ve uygulayıcılarına katkı sunmuştur (Smith Rotabi, 2007). Ekolojik teorinin etkisinde genelci yaklaşım, bireyi güçlendirmek için çevreyi değiştirmenin önemli olduğuna dikkat çekmiştir (Acar ve Çamur Duyan, 2003:16).

Günümüzde bireysel ve toplumsal sorunları çözümlenmeyi amaç edinen sosyal hizmet mesleği, sorunları bireysel "vaka" ve toplumsal "neden" düzeyinde ele alarak her iki düzeyde müdahalede bulunacak şekilde konumlanmaktadır (Abramovitz, 1998; Sheafor ve Horejsi, 2014: 28). Sosyal refah kurumlarında görevli sosyal hizmet uzmanları çalıştıkları kurumun politikaları doğrultusunda sosyal hizmete ihtiyaç duyan bireylere ve ailelerine hizmet vermektedirler (Kara, 2019: 156). Bireyle sosyal hizmet (mikro) "kişisel ve sosyal problemleri çözmek üzere birebir temelde bireylere yardımcı olmayı hedefleyerek müracaatçıların çevrelerine uyum sağlamalarına yardımcı olmak veya kendilerini olumsuz etkileyen belirli sosyal ve ekonomik zorlukları değiştirmek üzere tasarlanmıştır." (Zastrow, 2014:10).

Sosyal hizmetin ikinci uygulama düzeyi olan grup çalışması (mezzo), sosyal hizmet uygulamasının temel bir bileşenidir ve psiko-sosyal sorunlar, kişisel gelişim ve sosyal beceri gelişiminde etkili bir müdahale yöntemidir (LaRocque, 2015: 276). Grup çalışması, grup içi ilişki ve etkileşim yoluyla dolaylı öğrenme, rol esnekliği, evrensellik ve kişilerarası öğrenme gibi grup üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Grubun destekleyici doğası, grup üyelerinin kendilerini açıklamalarını, birbirlerine empati yapabilmelerini ve desteklemelerine yardımcı olmaktadır. Grup çalışması hastanelerin klinik ve polikliniklerinden hizmet alan hasta grupları, yatılı kurumlarda kalan gençler, yaşlılar ve engelli bireyler, cezaevlerinde hükümlü bireyler, okullarda psiko-sosyal sorunları olan çocuklar gibi çok farklı kurumlarda ve farklı gruplara yönelik uygulanabilmektedir (Wodarski ve Feit, 2012).

Sosyal hizmetin üçüncü uygulama düzeyi olan toplum çalışması (makro), yoksunlukları, yoksullukları ve bunlar sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçları toplumsal olarak kabul görme geleneği olarak sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıktığı 19 yy. sonlarından bu yana devam etmekte ve sosyal hizmet mesleğinin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır (Lightfoot vd., 2016). Sosyal hizmetin doğasında toplumda aynı zorlukları yaşayan ve benzer ihtiyaçları olan tüm insanların sorunları için ortak bir çözüm arama ve daha geniş kapsamlı değişiklikler oluşturma fikri yatmaktadır. Toplumla sosyal hizmet uygulaması, her ülkenin kendi sosyal, ekonomik, politik ve kültürel yapısı içerisinde farklı şekillerde hayat bulmaktadır (Forde ve Lynch, 2014). Sosyal hizmette toplumla çalışma, toplumsal refah üzerindeki ekonomik, sosyo-politik ve çevresel etkilerin önemini vurgulamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bu faktörlerin toplumdaki tüm bireyler için problem yaratabileceğini belirleyerek, fırsatlar oluşturabilecek veya engelleri azaltabilecek sistemler düzeyinde değişiklikler yapmayı hedef almaktadır. Makro müdahaleler sosyal çevre içindeki sosyal sorunların ele alınmasına dayalı olarak topluluk değişiminin planlanması ve organize edilmesini ifade etmekte (Austin vd., 2005:13), araştırma, örgütlenme ve politika savunuculuğu gibi topluluk düzeyindeki müdahalelere odaklanarak (Hill vd., 2010) politikaları, prosedürleri, düzenlemeleri ve yasaları oluşturmayı ya da bunlar üzerinde gerekli değişiklikleri yapmayı içermektedir (Apgar, 2018).

Sosyal hizmet eğitiminde genelci yaklaşımın temeli, sosyal hizmet uzmanlarının birey, aile, grup, örgüt ve topluluk gibi birden fazla sistem düzeyinde sorunları belirleme ve müdahale etmelerine dayanmaktadır (Teigiser, 2009:144). Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin genelci modele göre yapılması 2000’li yılların başından itibaren başlamıştır (Özgür, 2010: 93). Günümüzde mevcut sosyal hizmet lisans ve lisansüstü eğitim müfredatları genelci model çerçevesinde hazırlanmakta ve bu doğrultuda birey, aile, grup, örgüt ve toplumla çalışma dersleri verilmektedir. Dolayısıyla sosyal hizmet lisans ve yüksek lisans eğitiminden ileride sosyal hizmet uzmanı olacak kişilerin birey, grup ve toplum çalışması yöntemini kullanmaları beklenmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında sosyal hizmet eğitiminde önemli bir yer tutan bireyle, grupla ve toplumla çalışma düzeylerinin sosyal hizmet uzmanlarının çalışma alanlarında ne derece uygulanabilir olduğunun belirlenmesi, uygulanamayan müdahale yöntemlerinin nedenlerinin ortaya çıkarılması sosyal hizmet mesleğinin gelişimi açısından önemli olduğu düşünülmekte ve bu açıdan çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

2.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, sosyal hizmet mesleğinin uygulama temelinde yer alan bireyle (mikro), grupla (mezzo) ve toplumla (makro) uygulama düzeylerinin mesleğin uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanları tarafından çalışma alanlarında ne derece uygulandığını, uygulanmıyor ise uygulanmama nedenlerini incelemektir.

Bu genel amaç altında çalışmada cevap aranan temel araştırma soruları şunlardır:

- Sosyal hizmet uzmanlarının çalışma alanlarında bireyle çalışmayı (mikro) uygulama durumları (görüşülen müracaatçı sayısı, görüşme süresi) nedir?
- Sosyal hizmet uzmanlarının çalışma alanlarında grup çalışmasını (mezzo) uygulama durumları (grup çalışması yapma durumu, grup çalışması türü ve sıklığı, grup çalışması yapmama nedeni) nedir?

- Sosyal hizmet uzmanlarının çalışma alanlarında toplum çalışmasını (makro) uygulama durumları (toplum çalışması yapma durumu, toplum çalışması türü ve toplum çalışması yapmama nedeni) nedir?

2.2. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma kesitsel ve tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) whatsapp gruplarına katılmış, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarında çalışan sosyal hizmet uzmanları oluşturmuştur. Araştırmada oransız eleman örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. SHUDER whatsapp grupları aracılığıyla katılımcılara ulaşılmaya çalışılmış, ulaşılan sosyal hizmet uzmanlarından 160 kişi çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiştir. Araştırma 160 sosyal hizmet uzmanının gönüllü katılımı ile tamamlanmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu, mesleki özellikleri (çalışma süresi, çalışılan kurum ve birim), birey çalışmasını uygulama durumları (bireyle çalışma durumu, görüşülen müracaatçı sayısı, görüşme süresi), grup çalışmasını uygulama durumları (meslek hayatı sürecinde ve aktif olarak grup çalışması yapma durumu, grup çalışmasının sıklığı ve grup türü, grup çalışması yapmama nedeni) ve toplum çalışmasını uygulama durumlarını (meslek hayatı sürecinde ve aktif olarak toplum çalışması yapma durumu, toplum çalışması türü ve toplum çalışması yapmama nedeni) sorgulayan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu toplam 22 sorudan oluşmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Veriler www.surveey.com sitesi üzerinden online olarak toplanmıştır. Online veri toplama formunun giriş sayfasında katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve “devam” butonuna basan katılımcıların çalışmaya gönüllü olarak katılmış olduklarının kabul edildiği belirtilmiştir. Veriler 01 Eylül-31 Aralık 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Katılımcılara Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği whatsapp grupları ve mesleki whatsapp grupları üzerinden ulaşılmıştır. Elde edilen 160 sağlıklı veri seti ile çalışma tamamlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Kadın	100	62,5
	Erkek	60	37,5
Yaş	25 yaş altı	31	19,4
	26-35 yaş arası	91	56,9
	36-45 yaş arası	26	16,3
	46 yaş ve üstü	12	7,5
Medeni Durum	Evli	98	61,3
	Bekar	62	38,8
	Lisans	107	66,9

Eğitim Durumu	Yüksek Lisans	50	31,3
	Doktora	3	1,9

Çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında; %62.5'inin kadın, %37.5'inin erkek, %19.4'ünün 25 yaş altında, yarısından fazlasının (%56.9) 26-35 yaş aralığında, %23.8'inin 36 yaş ve üstünde olduğu, yarısından fazlasının (%61.3) evli, %66.9'unun lisans mezunu, %31.3'ünün yüksek lisans mezunu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Çalıştıkları Kurum ve Çalışma Süreleri

		N	%
Çalışma süresi	2 yıldan az	38	23,8
	3-5 yıl arası	39	24,4
	6-10 yıl arası	45	28,1
	11-19 yıl arası	19	11,9
	20 yıl ve üstü	19	11,9
Çalışılan kurum	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	50	31,3
	Sağlık Bakanlığı	67	41,9
	Adalet Bakanlığı	15	9,4
	Gençlik ve Spor Bakanlığı	6	3,8
	Belediye	6	3,8
	Sivil Toplum Kuruluşu	8	5
	Diğer	8	5

Çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının çalışma süreleri incelendiğinde; %23,8'inin 2 yıldan daha az, %24,4'ünün 3-5 yıl, %28,1'inin 6-10 yıl, %11,9'unun 11-19 yıl ve %11,9'unun 20 yıldan daha fazla süredir çalıştıkları belirlenmiştir. Çalışılan kurumlara bakıldığında; %31,3'ünün Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda, yarısına yakınının (%41,9) Sağlık Bakanlığı'nda, %9,4'ünün Adalet Bakanlığı'nda ve aynı oranda katılımcının (%3,8) Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Belediye'de çalıştığı belirlenmiştir.

Katılımcıların Bakanlık ve birim düzeyindeki dağılımları şu şekildedir: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda çalışanlardan Başvuru Tespit ve İzleme Birimi' (%3), Korunmaya Muhtaç Çocuk Birimi (%5), Eğitim ve Danışmanlık Birimi (%3), Sosyal Hizmet Merkezi (%5,6), Sosyal ve Ekonomik Destek Birimi (%4,3), Yatılı Engelli Bakım Rehabilitasyon Merkezi (%3), Çocuk Evleri (%3,7), Yaşlı Hizmetleri Birimi (%1), Huzurevi (%2,5), Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM, %2,5), Çocuk Destek Merkezi (ÇODEM) (%2), Koruyucu Aile Birimi (%2). Sağlık Bakanlığı'nda görevli sosyal hizmet uzmanlarından Tıbbi Sosyal Hizmet Birimi (%17), Toplum Ruh Sağlığı Merkezi (TRSM, %5,6), Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM, %4), Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi (AMATEM, %2), Hasta Hakları ya da Çalışan Güvenliği Birimi (%5), İl Sağlık Müdürlüğü (%4), Halk Sağlığı Müdürlüğü (%2), Sağlıklı Yaşam Merkezi (%5), Evde Bakım Birimi (%1). Adalet Bakanlığı'nda görevli sosyal hizmet uzmanlarından Cezaevleri (%4), Denetimli Serbestlik Birimi (%2,5), Aile ve Çocuk Mahkemesi (%2). Gençlik ve Spor Bakanlığı'nda görevli sosyal

hizmet uzmanlarından öğrenci yurdunda (%3), Mültecilere yönelik Psiko-sosyal Destek Birimi (%2), Sivil Toplum Kuruluşunda LÖSEV (%1).

Diğer seçeneğinde yer alan kurumlar içinde; AFAD, Emniyet Müdürlüğü, Engelli Bakım Merkezi, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Bireyle Çalışma (Mikro) Uygulamalarına Yönelik Bilgileri

Bireyle çalışma durumu	N		%	
	Evete	Hayır		
Bireyle çalışma durumu	Evete	154	96,3	
	Hayır	6	3,7	
Günde ortalama görüşülen müracaatçı sayısı	1-2	47	30,5	
	3-5	52	33,7	
	6-10	43	27,9	
	10+	12	7,9	
Müracaatçıyla görüşme süresi	15 dk. dan az	34	22	
	15-30 dk. Arası	60	39	
	31-45 dk. Arası	46	30	
	1 saat	6	4	
	1 saatten fazla	8	5	

Katılımcıların görev yaptıkları birimlerde bireyle sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştirme durumlarına bakıldığında; sosyal hizmet uzmanlarının tamamına yakınının (%96,3) bireyle çalışma yaptığı, %30,5'inin günde 1-2 müracaatçıyla, %33,7'inin 3-5 müracaatçıyla, %27,9'unun 6-10 müracaatçıyla ve az bir kısmının (%7,9) 10'dan fazla müracaatçıyla bireysel çalışma yaptıkları belirlenmiştir. Bireysel müdahale sürecindeki görüşmelere katılımcıların yarısından fazlasının 30 dakika ve daha az süre, %9'unun 1 saat ve daha fazla süre zaman ayırdıkları saptanmıştır.

Tablo 4. Katılımcıların Grup Çalışması (Mezzo) Uygulamalarına Yönelik Bilgileri

Grup çalışması deneyimi	N		%	
	Evete	Hayır		
Grup çalışması deneyimi	Evete	77	48,1	
	Hayır	83	51,9	
Aktif grup çalışması yapma durumu	Evete	51	31,9	
	Hayır	109	68,1	
Grup çalışmasının sıklığı	Haftada bir	20	12,5	
	Haftada iki	9	5,6	
	Ayda bir	19	11,9	
	Diğer	6	3,8	
Grup çalışması yapılan müracaatçıların özelliği	Hastalar (Kronik, yatılı, ruhsal)	13	8,1	
	Çocuklar	11	6,9	
	Gençler ve/veya öğrenciler	3	1,9	
	Yaşlılar	1	0,6	
	Engelli Bireyler	7	4,4	
	Mülteciler	1	0,6	

	Kadınlar	13	8,1
	Hükümlü erkek ve kadınlar	5	3,2
	Diğer	6	3,7
Grup çalışması yapılmamasının nedeni	Çalıştığım alan grup çalışması yapmak için uygun değil	34	21,3
	Çalıştığım birimde grup çalışması yapmak için olanaklarım yok	19	11,9
	Çalıştığım birimdeki yoğunluk grup çalışması yapmamı engelliyor	19	11,9
	Grup çalışması yapmak için yeterli olmadığını düşünüyorum	16	10,0
	Lisansız aldığım eğitim grup çalışması yapmam için yeterli değil	9	5,6
	Sosyal hizmet uzmanı olarak grup çalışması uygulamasını tercih etmiyorum	5	3,1
	Diğer	5	3,1

Katılımcıların görev yaptıkları birimlerde grupla sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştirme durumlarına bakıldığında; katılımcıların yarısının (%51,9) meslek hayatları sürecinde grup çalışması uygulaması yapmadıkları ve çoğunluğunun (%68) ise görevli oldukları birimlerinde aktif olarak grup çalışması yapmadığı belirlenmiştir. Grup çalışması yapanlardan bir bölümü haftada bir ya da ayda bir grup çalışması yapmaktadır. Grup çalışması yapılan müracaatçı grupları incelendiğinde; kronik ruhsal hastalar, çocuklar, gençler ve öğrenciler, yaşlılar, engelli bireyler, mülteciler, kadınlar, hükümlü erkek ve kadınlar olduğu belirlenmiştir. Diğer seçeneğinde; afetzedeler, madde bağımlıları, sağlık çalışanları ve suça sürüklenen çocuklar yer almıştır. Grup çalışması yapmayan katılımcıların yapmama nedenlerine bakıldığında; %21,3'ü çalıştığı alanın grup çalışması yapmak için uygun olmadığını, aynı oranda katılımcı (%19) çalıştığı birimde grup çalışması yapmak için imkan ve olanaklarının olmadığını ve görev yaptığı birimdeki yoğunluğun grup çalışması yapmasını engellediğini, %10'u grupla çalışma yapmak için bireysel anlamda yeterli olmadığını, %5,6 lisansta aldığı eğitimin grup çalışması yapmak için yeterli olmadığını ve az bir katılımcı (%3) grup çalışmasını tercih etmediğini belirtmiştir. Grup çalışması yapmama nedeni olarak diğer seçeneğini işaretleyenler arasında 3 kişinin grupla çalışmayı başlatma aşamasında olduğu, 1 kişinin küçük bir ilçede çalıştığı ve ilçede çoğu kişinin birbirini tanıdığını, geleneklerine çok sıkı olan ilçede yapılacak bir grup çalışmasında insanların bilgilerini paylaşamayacakları için grup çalışmasını tercih etmediği belirlenmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Toplumla Çalışma (Makro) Uygulamalarına Yönelik Bilgileri

		N	%
Toplum çalışması yapma durumu	Evet	47	29,4
	Hayır	113	70,6
Aktif olarak toplum çalışması yapma durumu	Evet	35	21,9
	Hayır	125	78,1
Toplum çalışmasının	Çalıştığım alan toplum çalışması yapmak için uygun değil	49	30,6
	Çalıştığım birimde toplum çalışması yapmak için olanaklar yok	23	14,4
	Sosyal hizmet uzmanı olarak toplum çalışması uygulamasını tercih etmiyorum	17	10,6
	Çalıştığım birimdeki yoğunluk	15	9,4

yapılmamasının nedeni	toplum çalışması yapmamı engelliyor		
	Toplum çalışması yapmak için yeterli olmadığını düşünüyorum	7	4,4
	Lisansta aldığım eğitim toplum çalışması yapmak için yeterli değil	5	3,1

Katılımcıların görev yaptıkları birimlerde toplumla sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştirme durumlarına bakıldığında; meslek hayatları sürecinde katılımcıların %70 gibi çoğunluğunun toplum çalışmasını uygulamadıkları, mevcut çalışmalarında da yine çoğunun (%78) toplum çalışması yapmadıkları belirlenmiştir. Toplum çalışması yapmayan katılımcıların uygulamama nedenlerine bakıldığında; çalıştığı alanın toplum çalışması yapmaya uygun olmaması (%30,6), çalıştığı birimde toplumla çalışma yapma olanaklarının olmaması (%14,4), toplum çalışmasını tercih etmemesi (%10), görev yaptığı birimdeki yoğunluğun toplumla çalışma yapmasına engel olması (%9,4) gibi nedenler saptanmıştır. Ayrıca çok az katılımcı toplumla çalışma yapmak için yeterli olmadığını, ya da lisansta aldığı eğitimin toplum çalışması yapmak için yeterli olmadığını belirtmiştir.

Toplum çalışmasını uygulayan katılımcıların yaptıkları çalışmalar arasında: Aile eğitim seminerleri, iş uyum atölyesi projesi; Damgalama karşıtı çalışmalar kapsamında muhtarlar ve aile hekimlerine bilgilendirme eğitimleri; Down sendromu hakkında halk eğitimleri; Engelli çocuklara yönelik STK işbirliği çerçevesinde sosyal organizasyon çalışmaları; Gençlik etkinlikleri çerçevesinde vatandaşlar ve öğrenciler arasında işbirliği yaparak gönüllülüğe dayalı etkinlikler; Çocuk ihmal istismar eğitimleri; Kas hastaları ve aileleri ile yapılan çalışmalar; Kadına yönelik şiddeti önleme farkındalık çalışmaları; Koruyucu aile hizmetine yönelik farkındalık çalışmaları; Köy okulu kitap projesi; Yaşlı bireylerde görülebilecek psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar hakkında vatandaşlara yönelik bilgilendirme çalışmaları; Hasta hakları eğitimleri; yatağa bağımlı hastalara bakım verenlerin eğitilmesi; kriz durumunda halka yönelik psiko-sosyal destek hizmetleri organizasyonu gibi daha çok eğitim odaklı çalışmalar yer almaktadır.

4. Tartışma

Sosyal hizmetin mesleki uygulamaları çerçevesinde, sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları alanlarda birey (mikro), grup (mezzo) ve toplum (makro) düzeyinde çalışma ve uygulama durumlarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında; çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının tamamına yakınının çalıştıkları birimlerde mikro düzeyde birey odaklı çalışmalar gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bireyle sosyal hizmet uygulamalarında müracaatçılarla görüşme süresi, sıklığına ilişkin bulgular incelendiğinde, katılımcıların yarısından fazlasının (%64) günde en fazla 5 müracaatçı ile görüşme yaptığı ve bu görüşmelerin süresinin ortalama olarak 30 dakika ve daha az olduğu belirlenmiştir. Kamu ve özel kurumlar ile sivil toplum kuruluşları gibi birçok alanda istihdam edilen sosyal hizmet uzmanlarının büyük çoğunluğu çalıştıkları birimlerde bireylere ve ailelerine hizmet vermekte bireysel düzeyde müdahalelerde bulunmaktadır (Zastrow, 2014:103; Duyan ve Özgür Bayır, 2016:55). Abramovitz (1998), sosyal hizmet mesleğinin vaka çalışması geleneğine hâkim bir meslek olduğunu belirtmektedir. Sosyal hizmeti birçok meslek arasında eşsiz kılan özelliği aynı anda hem birey hem de bireyin çevresi ile ilgilenmesidir. Sosyal hizmet uzmanları için bireyin

kendisine ve yakın çevresine odaklanmak çok önemlidir (Sheafor ve Horejsi, 2014:27-28). Zengin ve Çalış (2017) çalışmalarına dahil olan sosyal hizmet uzmanlarının %89,4'ünün birey odaklı çalışmalar yaptıklarını ortaya koymuştur. Tekin ve Uludağ (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, sosyal hizmet uzmanlarının %48'inin haftada 20 ve daha fazla müracaatçıya hizmet verdiklerini, ortalama bireysel görüşme sürelerinin $25 \pm 14,2$ dakika olduğu saptanmıştır. Westcott (1992) çalışmasında yaptığı klinik odaklı sosyal hizmet görüşmelerinin 22 ila 27 dakika arasında değiştiğini belirtmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular ile literatürde yer alan bulgular örtüşmektedir.

Çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının grup çalışması uygulama durumları incelendiğinde, katılımcıların yarısının meslek hayatları boyunca mezzo düzeyde uygulama deneyimlerinin olmadığı saptanmıştır. Bu sonuca göre sosyal hizmet uzmanlarının bireyle çalışmaya kıyasla grup düzeyindeki mezzo uygulamaların daha sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir. Grup çalışması yapmayan katılımcıların yapmama nedenlerine bakıldığında; katılımcıların yarısına yakınının çalıştığı alanın grup çalışmasına uygun olmadığı, olanaklarının olmadığı ya da yoğunluk nedeniyle grup çalışmaları yapamadıkları görülmüştür. Tüm bunların yanında grup çalışması yapmak için kendini yetersiz bulan ve lisansta aldığı eğitimin yetersiz olması nedeniyle grup çalışması yapamadığını belirten sosyal hizmet uzmanları da grup çalışması düzeyine ilişkin farklı bir boyutu ortaya koymuşlardır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal hizmet lisans eğitimini yetersiz bulan sosyal hizmet uzmanları olduğu bildirilmektedir (Karataş vd., 2002: 74; Bağcı, 2015: 107). Grup çalışması uygulamaları; grup çalışması yöntemini, grup üyeliğinin faydalarını, grup türlerini, planlama sürecini, grup gelişim aşamalarını içermekte ve bu nedenle özel bir eğitim gerektirmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları alanda doğru ve etkili grup çalışması yapmalarını mümkün kılmak için sosyal hizmet lisans eğitiminde grup çalışması konusunda uzmanlaşmış öğretim üyelerinden daha fazla uygulama içerecek şekilde eğitim verilmesi gereklidir (Birnbau ve Wayne, 2000: 354). Sosyal hizmet eğitimi ile ilgili yapılan eleştirilere bakıldığında; özellikle sosyal hizmet öğretmenlerinin temel grup bilgisi ve yeterliliklerine sahip olmadıkları, öğrencilerin yeterince eğitilmeden veya desteklenmeden mezun edildikleri, öğrencilerin mezzo düzeydeki yeterliliklerinin titiz bir değerlendirmeye tabi tutulmadığı, gruplarla sosyal hizmet uygulamalarında kanıta dayalı uygulama eksikliği olduğu bildirilmektedir (LaRocque, 2015: 276). Alptekin vd. (2017:17), tarafından yapılan bir çalışmada; Türkiye'de sosyal hizmet lisans ve lisansüstü bölümlerinde ciddi sorunların var olduğu, bu sorunlardan en önemlisinin akademik alt yapı eksiklikleri ile bölümlerde sosyal hizmet lisans ya da lisansüstü eğitim almış akademisyenlerin sayısının yetersiz olduğu belirtilmektedir. Sosyal hizmet bölümlerinde yaşanan sorunların sosyal hizmet eğitimi sıradanlaştırdığını, ulusal ve uluslararası standartlardan uzak, plansız ve programsız sosyal hizmet eğitimlerinin baş gösterdiği belirtilmektedir. Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban (2010) çalışmalarında sosyal hizmet uzmanlarının grup çalışmaları yapma konusunda zayıf kaldıklarını saptamışlardır. Aslantürk ve Saruç (2017) ise sağlık alanında grup çalışmalarını ele aldıkları çalışmalarında sosyal hizmet uzmanlarının grup çalışması uygulama becerilerini ve yeterliliklerini geliştirmelerinin gerekliliğine kurum içi süpervizyon sisteminin işler hale getirilmesinin ve kurumsal düzeyde fiziksel olanakların artırılmasının önemine dikkat çekmişlerdir. Berkün (2010) çalışmasında kurum ve kuruluşlardaki olanakların sınırlı ve yetersiz olması nedeniyle sosyal hizmet

uzmanlarının mesleki çalışmaları tüm düzeylerde ve yeterince yapamadıklarını ortaya koymuştur. Tüm bu bilgiler ışığında sosyal hizmet mesleki uygulamalarında sosyal hizmet uzmanlarının daha fazla ve etkili grup çalışması yapabilmelerinin yolu lisans ve yüksek lisans eğitimi veren üniversitelerde grup uygulaması eğitimi verebilecek ve rehberlik edebilecek öğretim elemanları istihdamının artırılması olabilir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan bir diğeri, sosyal hizmet uzmanlarının çoğunun meslek hayatları sürecinde ve aktif olarak makro düzeyde toplumla çalışma uygulamaları yapmadıkları bulgusudur. Sosyal hizmet uzmanlarının toplum düzeyinde çalışmalar yapmama nedenlerine bakıldığında; yarısına yakını çalıştığı alanın toplum çalışması yapmaya uygun olmadığını ya da olanaklarının olmadığını belirtirken bir kısmı görev yaptığı birimdeki yoğunluğun toplumla çalışma yapmasını engellediğini belirtmiştir. Ayrıca, toplumla çalışma yapmayı tercih etmeme, makro uygulamalar noktasında bireysel olarak yeterli olmama, lisansta aldığı eğitimin toplum çalışması yapmak için yeterli olmaması gibi nedenler de belirtilmiştir. Dünyanın büyük bölümünde yaşayan insan ve topluluklar çok çeşitli sosyal sorunlarla karşı karşıyadır ve sosyal hizmet mesleğinin odağında toplumsal refahı engelleyen bu sosyal sorunların çözüme kavuşturulması amacı yatmaktadır (Danış, 2007: 52). Bu doğrultuda makro düzeyde toplum çalışmasında; belirlenen sorunlara yönelik yerel toplumun harekete geçirilmesi, toplumun sağlık, refah ve rekreasyon ihtiyaçlarını sağlama çabası, hizmetlerin değerlendirilmesi, planlanması ve koordine edilmesi yer almaktadır (Hardana, 2013). Kurumlar, sosyal hizmet uygulamaları için birincil ortam ve sosyal değişim araçlarıdır, ancak çoğu zaman sosyal adalete ulaşmada ve insan ihtiyaçlarını karşılamada engel oluşturabilmektedir (Fernando, 2018). Long vd., (2006) toplum (makro) uygulamasını “büyük resmi, özellikle sosyoekonomik ortamdaki daha büyük sistemlerle görme ve müdahale etme yeteneğini içerir” şeklinde ifade etmektedirler (akt. Miller vd., 2008: 81) Sosyal hizmet eğitiminde geneli yaklaşımın temeli, sosyal hizmet uzmanlarını bireyler, aileler ve gruplardan örgüt ve topluluk düzeylerine kadar birden fazla sistem düzeyinde sorunları değerlendirme ve çözmek konusunda müdahale etmelerini destekleyen çok çeşitli roller ile bilgi ve beceriye sahip olmalarıdır (Teigiser, 2009:144). Sosyal hizmetin doğası gereği sosyal hizmet uzmanlarını çalışma alanlarında toplumsal refahın yükseltilmesinde sosyal politikalara müdahale edebilme konularında aktif olarak çalışma yükümlülükleri bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet lisans ve yüksek lisans eğitiminden ileride sosyal hizmet uzmanı olarak çalışacak kişilerin toplum çalışması yöntemini kullanmaları beklenmektedir. Keçeci (2017: 200), tarafından yapılan bir çalışmada; Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin verildiği bölümlerde toplumla çalışma konuları olan toplum kalkınması ve örgütlenmesi, sosyal eylem, savunuculuk ile bu yöntemleri uygulamak için kullanılacak teknik, rol ve beceriler konularında akademik olarak daha fazla yer verilmesi gerektiği belirtilmekte ve bunun sonucu olarak sosyal hizmet uzmanlarının görev aldıkları kurumlarda daha fazla toplum çalışması yapma konusuna hâkim olabilecekleri belirtilmektedir. Mezunlarına sosyal hizmet uygulama bilgi ve becerisi kazandırması beklenen sosyal hizmet bölümlerinin gerek eğitimin gerekse mesleğin güçlenmesi açısından gözden geçirilmesine ve öz eleştiriye tabi tutulmasına ihtiyaç vardır.

5. Sonuç

Çalışmada elde edilen sonuçlarda; sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları birimlerde çoğunlukla bireyle çalışma yaptıkları, buna karşın grup ve toplum düzeyindeki çalışmaların sınırlı düzeyde

uygulandığı görülmüştür. Grup ve toplum çalışmalarının sınırlı düzeyde olmasının nedeninin görev yapılan birimlerin bu çalışmaları yapmaya teknik ve fiziki olarak uygun olmaması ya da çalışma imkânlarının mevcut olmamasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Dikkat çeken diğer bir sonuç ise grup ve toplum çalışması konusunda kendini yetersiz bulan ve aldığı lisans eğitiminin grup ve toplum çalışması yapmak için yeterince beceri kazandırmadığını düşünen sosyal hizmet uzmanlarının sayısının dikkat çekici derecede fazla olmasıdır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının daha çok mikro düzeyde çalışmalar yaptıkları ve birey odaklı müdahalelerde buldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca mevcut sosyal hizmet lisans eğitiminin sosyal hizmet uzmanlarına grup ve toplum uygulamaları yapmalarını mümkün kılacak bilgi ve beceri donanımını kazandırmadığı söylenebilir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda sosyal hizmet lisans eğitiminde grup ve toplum çalışma becerileri kazandırılması yönünde sosyal hizmet müfredatını işlevsel hale getirebilecek alan akademisyenlerinin istihdam edilmesi ve son olarak ileride konu ile ilgili yapılacak çalışmaların sosyal hizmet uzmanlarının görev yaptıkları kurumlar/çalıştıkları alanlar temelinde ele alınarak daha kapsamlı veriler elde etmeye yönelik nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Abramovitz, M. (1998). Social work and social reform: An arena of struggle. *Social Work*, 43(6), 512-526.
- Abramovitz, M. ve Sherraden M. S. (2016) Case to cause: Back to the future, *Journal of Social Work Education*, 52 (1), 89-98.
- Acar, H. ve Çamur Duyan, G. (2003). Dünyada sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı ve gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14 (1), 1-19.
- Alptekin, K., Topuz, S. ve Zengin, O. (2017). Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminde neler oluyor? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2), 50-69.
- Apgar, D. (2018). Social Work ASWB, Clinical Exam Guide A Comprehensive Study Guide for Success. 2. Baskı, New York: Springer Publishing Company.
- Aslantürk, H. ve Saruç, S. (2017). Group work in social work practices in health care. Ed: B. Özdemir, N. L. Shapekova, B. Ak, H. Yıldız, F. Özcan Arslan, L. Ivanova İçinde *Developments in Health Sciences*, St. Kliment Ohridski University Press, Sofia
- Austin, M.J., Coombs, M. ve Barr, B. (2005). Community-centered clinical practice, *Journal of Community Practice*, 13 (4), 9-30.
- Bağcı, Ş. E. (2015). Sosyal hizmet uzmanlarının işyerindeki informal öğrenmelere ilişkin görüşleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26 (1), 89-109.
- Berkün, S. (2010). Sosyal hizmet uzmanlarının çalışma hayatında karşılaştıkları mesleki sorunlar: Bursa örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1), 99-109.
- Birnbaum, M.L. ve Wayne, J. (2000) Group work in foundation generalist education, *Journal of Social Work Education*, 36 (2), 347-356.
- Bulut, I. (2003). A generalist approach in social work education in Turkey. *Social Work & Society*. 1(1), 128-137.
- Danış, M. Z. (2007). Sosyal hizmet mesleği ve disiplininde sosyal politikanın yeri ve Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2). 51-74.

- Duyan V. ve Özgür Bayır, Ö. (2016). Sosyal hizmete Giriş. Öğrenciler ve Uygulayıcılar İçin Bir Rehber. 1. Baskı. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Fernando, R. (2018). I love the profession, but hate where I work: Remembering the value of organizations in social work practice. *Reflections: Narratives of Professional Helping*, 24(1), 45–55.
- Forde C. ve Lynch D. (2014). Critical practice for challenging times: Social workers' engagement with community work. *British Journal of Social Work*, 44, 2078–2094.
- Hardana, D. (2013). Interpersonal social work skills for community practice. Springer Publishing Company; I. Edition.
- Kara, Y. (2019). Makro sosyal hizmet çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarının önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 155-169.
- Karataş, K., Demiröz, F. ve İçağasıoğlu Çoban, A. (2002). Sosyal hizmet uzmanlarının Türkiye'deki sosyal hizmet eğitimine ilişkin değerlendirmeleri. Karataş K. ve İl S. (ed.), *Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeniden Yapılanma I*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları, 59-79.
- Keçeci, G. (2017). Makro sosyal hizmet uygulamasında kullanılan modeller, teknikler ve sosyal hizmet uzmanlarının rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 28 (1). 187-201.
- Hill, K. M., Ferguson, S. M., ve Erickson, C. (2010). Sustaining and strengthening a macro identity: The association of macro practice social work. *Journal of Community Practice*, 18(4), 513-527.
- LaRocque, S. E. (2017). Group work education in social work: A review of the literature reveals possible solutions. *Journal of Social Work Education*, 53 (2), 276–285.
- Lightfoot, E., Nienow, M., Kao Nou L. Colburn M.G. ve Petri, A. (2016). Insights on professional identification and licensure from community practice social workers. *Journal of Community Practice*, 24 (2), 123–146.
- Miller, S. E., Tice, C. J. ve Harnek Hall, D. M. (2008). The generalist model: Where do the micro and macro converge? *Advances in Social Work*, 9, 79–90.
- Özbesler, C. ve Çoban, A. İ. (2010). Hastane ortamında sosyal hizmet uygulamaları: Ankara örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 31-46.
- Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü sosyal hizmet: Eleştirel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21 (2), 89-104.
- Sheafor, W.B. ve Horejsi, C.J. (2014). Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler. Edt. Baran Çiftçi D., 1. Basım, Ankara: Nika.
- Smith Rotabi, K. (2007). Ecological Theory Origin from Natural to Social Science or Vice Versa? A Brief Conceptual History for Social Work. *Advances in Social Work*, 8 (1), 113-129
- Teigiser, K.S. (2009). Field note: New approaches to generalist field education, *Journal of Social Work Education*, 45 (1), 139-146.
- Tekin, M., ve Uludağ, A. (2020). Sağlık Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Benlik Saygılarının İncelenmesi, *Tıbbi Sosyal Hizmet*, 15 (1), 10-22.
- Tuncay, T. ve Tekin, H.H. (2021). Sosyal Hizmet Mesleğinin ABC'si. Ankara:Nika.
- Westcott, H. L. (1992). The cognitive interview—a useful tool for social workers?. *The British Journal of Social Work*, 22 (5), 519-533.

- Wodarski, J.S. ve Feit M. D. (2012). Social group work practice: An evidence-based approach. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 9: 414–420.
- Zastrow, C. (2014). Sosyal Hizmete Giriş. Ed: Baran Çiftçi D, 2. Basım, Ankara: Nika.
- Zengin, O. ve Çalış, N. (2017). Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamaları ve çalışma koşulları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28 (1), 47-68.